

meducate

ÚVOD K PŘÍKLADŮM
& VZORCE

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Měření je nedílnou součástí chemie

- počty, jednotky, vzorce, čísla
- specifické obtíže v chemii
  - atomy nelze vidět přímo, vymykají se běžné zkušenosti
  - je jich extrémně mnoho
- jak překonat tyto obtíže
  - vhodně definovanými chemickými konstantami
  - pochopením vztahů mezi chemickými veličinami

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Atomová hmotnostní konstanta (m_u)

- $m_u \doteq 1,66 \times 10^{-27}$ kg
- 1/12 hmotnosti atomu ^{12}C
- udává přibližně hmotnost jednoho nukleónu (protonu nebo neutronu)
- počítání s absolutní hmotností atomů je nepraktické (nepatrné čísla)
- používáme relativní atomovou hmotnost A_r a relativní molekulovou hmotnost M_r
  - udává, kolikrát je chemická částice těžší než atomová hmotnostní konstanta

	absolutní hmotnost	relativní hmotnost
atom kyslíku ^{16}O	$m \doteq 2,66 \times 10^{-26}$ kg	$A_r \doteq 16$
atom vodíku ^1H	$m \doteq 1,66 \times 10^{-27}$ kg	$A_r \doteq 1$
molekula vody H_2O	$m \doteq 2,99 \times 10^{-26}$ kg	$M_r \doteq 18$

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Avogadrova konstanta (N_A)

- $N_A \doteq 6,022 \times 10^{23} \text{ mol}^{-1}$
- udává počet částic v 12 g látky složené pouze z atomů uhlíku ^{12}C
- $6,022 \times 10^{23}$ částic = 1 mol

- počet částic rovný jednomu molu je nepředstavitelně velké číslo
- kdyby jedno zrnko písku vážilo jen 1 miligram, pak 1 mol zrněk písku by vážil **602 200 000 000 000 tun!**
  - více, než máme na Zemi (odhadem je na Zemi $7,5 \times 10^{18}$ zrněk písku)
- pro srovnání - 1 mol vody váží 18 gramů

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Molární hmotnost, molární hmotnost (M)

$$n = \frac{m_{\text{(látky)}}}{M}$$

- hmotnost 1 mol dané látky
- měří se v g/mol
- číselně se rovná relativní atomové nebo relativní molekulové hmotnosti
- $A_r(\text{C}) = 12 \Rightarrow M(\text{C}) = 12 \text{ g / mol}$
- $M_r(\text{H}_2\text{O}) = 18 \Rightarrow M(\text{H}_2\text{O}) = 18 \text{ g/mol}$ (18 g je hmotnost 1 mol vody)

- 54 g vody $\Rightarrow$ 3 mol vody
- 146,25 g NaCl; $M(\text{NaCl}) = 58,5 \text{ g / mol} \Rightarrow 2,5 \text{ mol NaCl}$
- může se použít, pouze pokud známe hmotnost čisté látky nebo látkové množství látky

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Veličiny na popis čistých látek

veličina	symbol	jednotka	
látkové množství	n	[mol]	$n = \frac{m_{(\text{látky})}}{M}$
hmotnost (čisté) látky	$m_{(\text{látky})}$	[g]	
relativní hmotnost	$A_r; M_r$	bez jednotky	
molární hmotnost	M	[g/mol]	(číselně se rovná A_r nebo M_r)
objem (čisté) látky	$V_{(\text{látky})}$	[l]	

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

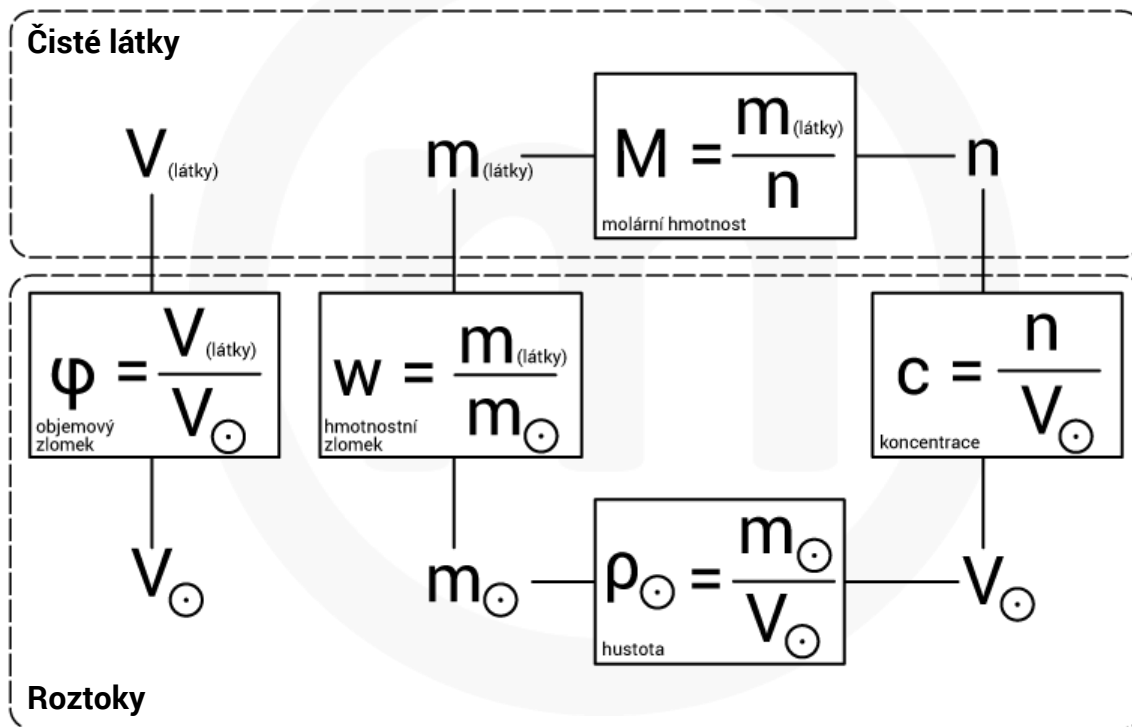
Veličiny na popis roztoků

symbol pro roztoky: $\odot$

veličina	symbol	jednotka	vzorec
hmotnost	$m_{\odot}$	[g]	$m_{\odot} = m_{(\text{rozp. látky})} + m_{(\text{rozpuštědla})}$
objem	$V_{\odot}$	[l]	$V_{\odot} = V_{(\text{rozp. látky})} + V_{(\text{rozpuštědla})}$
hustota	ρ	[g/l]	$\rho = \frac{m_{\odot}}{V_{\odot}}$
koncentrace	c	[mol/l]	$c = \frac{n}{V_{\odot}}$
hmotnostní zlomek	w	bez jednotky (%)	$w = \frac{m_{(\text{rozp. látky})}}{m_{\odot}}$
objemový zlomek	φ	bez jednotky (%)	$\varphi = \frac{V_{(\text{rozp. látky})}}{V_{\odot}}$

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Základní chemické veličiny a vzorce - shrnutí

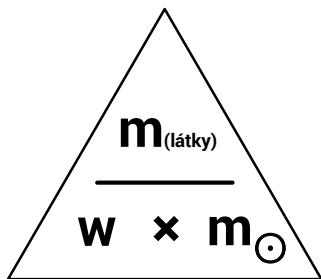

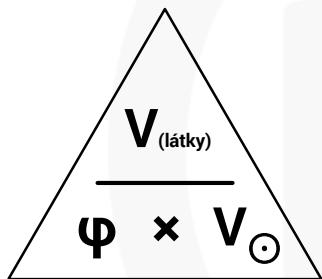
ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Odvozování vzorců - trojúhelníkový trik

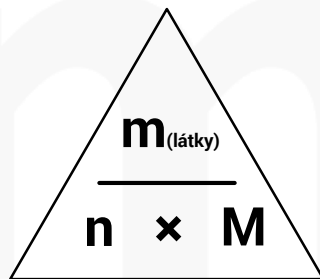
$$w = \frac{m_{(\text{látky})}}{m_{\odot}}$$

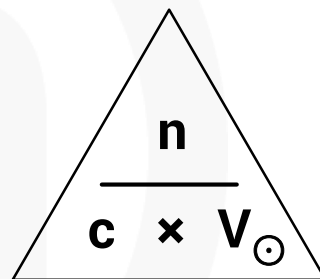
$$\varphi = \frac{V_{(\text{látky})}}{V_{\odot}}$$

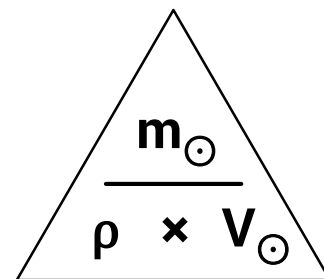
$$n = \frac{m_{(\text{látky})}}{M}$$

$$c = \frac{n}{V_{\odot}}$$

$$\rho = \frac{m_{\odot}}{V_{\odot}}$$

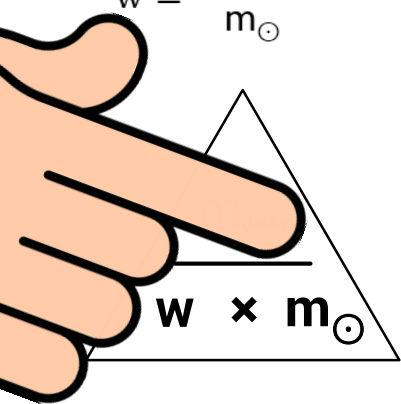

V daném trojúhelníku (prstem) zakryjeme tu veličinu, jejíž vzorec si potřebujeme odvodit.

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

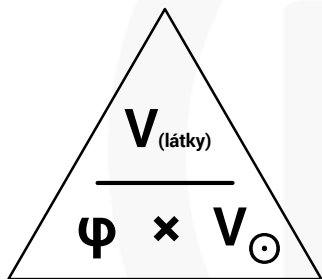
Odvozování vzorců - trojúhelníkový trik

$$w = \frac{m_{(\text{látky})}}{m_{\odot}}$$

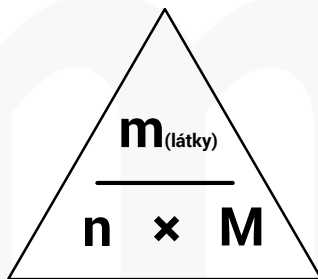

$$m_{(\text{látky})} = w \times m_{\odot}$$

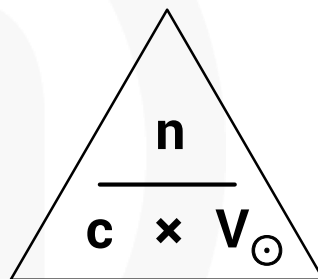
$$\varphi = \frac{V_{(\text{látky})}}{V_{\odot}}$$

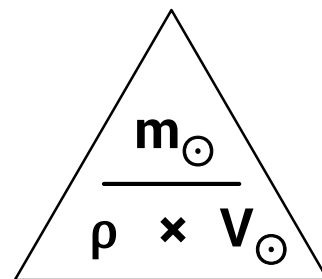
$$n = \frac{m_{(\text{látky})}}{M}$$

$$c = \frac{n}{V_{\odot}}$$

$$\rho = \frac{m_{\odot}}{V_{\odot}}$$

V daném trojúhelníku (prstem) zakryjeme tu veličinu, jejíž vzorec si potřebujeme odvodit.

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Odvozování vzorců - trojúhelníkový trik

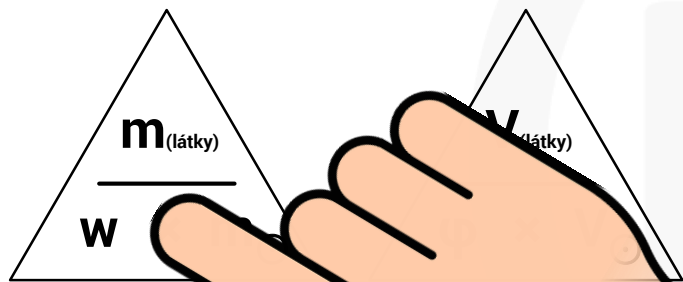
$$w = \frac{m_{(\text{látky})}}{m_{\odot}}$$

$$\varphi = \frac{V_{(\text{látky})}}{V_{\odot}}$$

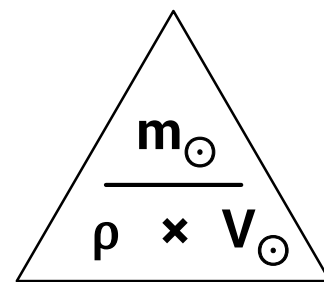
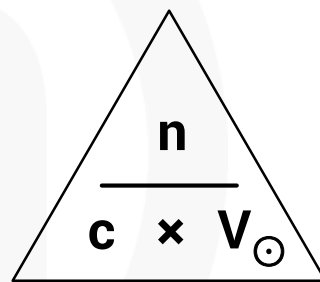
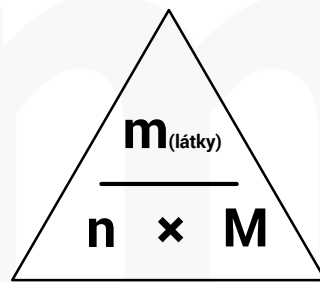
$$n = \frac{m_{(\text{látky})}}{M}$$

$$c = \frac{n}{V_{\odot}}$$

$$\rho = \frac{m_{\odot}}{V_{\odot}}$$

$$m_{\odot} = \frac{m_{(\text{látky})}}{w}$$

V daném trojúhelníku (prstem) zakryjeme tu veličinu, jejíž vzorec si potřebujeme odvodit.

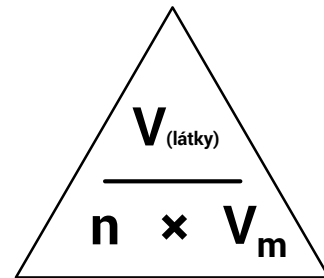
ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Molární objem plynů (V_m)

- **objem 1 mol** jakéhokoliv plynu je za normálních podmínek **22,4 litrů**
  - $V_m = 22,4 \text{ l/mol}$

$$\bullet V_{(\text{látky})} = 44,8 \text{ l} \Rightarrow n = \frac{V_{(\text{látky})}}{V_m} = \frac{44,8}{22,4} = 2 \text{ mol}$$

$$n = \frac{V_{(\text{látky})}}{V_m}$$

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Hmotnostní koncentrace (c_m)

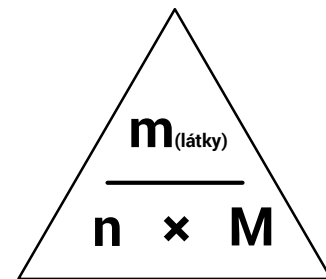
- kolik gramů čisté látky je v 1 litru jejího roztoku
- měří se v g/l (gramy čisté látky na litr roztoku)
- příklad: $\odot$ HCl; $c = 0,15 \text{ mol/l}$; $M = 36,5 \text{ g/mol}$; $c_m = ?$

$$c = 0,15 \text{ mol/l} \quad \Rightarrow \quad n = 0,15 \text{ mol} \dots \text{ v } 1 \text{ l roztoku}$$

↓

$$c_m = 5,475 \text{ g/l} \quad \leftarrow \quad m_{(\text{látky})} = n \times M = 0,15 \times 36,5 = 5,475 \text{ g}$$

$$c_m = \frac{m_{(\text{látky})}}{V_{\odot}}$$

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Otázky a úkoly

- Kolik gramů ZnCl_2 potřebujeme k přípravě 630 g 2% roztoku této soli?
- 4 litry roztoku dusičnanu sodného se připravily smíšením 170 g látky s vodou. Jaká je koncentrace tohoto roztoku (v mol/l)? $A_r(\text{Na}) = 23$, $A_r(\text{N}) = 14$, $A_r(\text{O}) = 16$
- Jaký objem má za normálních podmínek 256 g čistého kyslíku? ($A_r(\text{O}) = 16$)

ÚVOD K PŘÍKLADŮM & VZORCE

Otázky a úkoly (řešení)

- Kolik gramů ZnCl_2 potřebujeme k přípravě 630 g 2% roztoku této soli?

$$m(\text{ZnCl}_2) = W \times m_{\odot} = 0,02 \times 630 = 12,6 \text{ g}$$

- 4 litry roztoku dusičnanu sodného se připravily smíšením 170 g látky s vodou. Jaká je koncentrace tohoto roztoku (v mol/l)? $A_r(\text{Na}) = 23$, $A_r(\text{N}) = 14$, $A_r(\text{O}) = 16$

molekulová a molární hmotnost: $M_r(\text{NaNO}_3) = 23 + 14 + 3 \times 16 = 85 \Rightarrow M = \mathbf{85 \text{ g/mol}}$

látkové množství dusičnanu sodného: $n = m(\text{NaNO}_3) / M = 170/85 = \mathbf{2 \text{ mol}}$

koncentrace roztoku: $c = n / V_{\odot} = 2/4 = \mathbf{0,5 \text{ mol/l}}$

- Jaký objem má za normálních podmínek 256 g čistého kyslíku? ($A_r(\text{O}) = 16$)

kyslík se vyskytuje jako molekula, takže nejdříve potřebujeme vypočítat molární hmotnost O_2 :

molekulová a molární hmotnost: $M_r(\text{O}_2) = 16 \times 2 = 32 \Rightarrow M = \mathbf{32 \text{ g/mol}}$

látkové množství kyslíku: $n = m(\text{O}_2) / M = 256/32 = \mathbf{8 \text{ mol}}$

objem kyslíku: $V_{(\text{O}_2)} = n \times V_m = 8 \times 22,4 = \mathbf{179,2 \text{ l}}$